

στο μικροσκόπιο...

Ο Ελληνισμός και η κρίση

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΝΟΥΣΑΚΗ***

Πού και πότε γεννήθηκε η Ελλάδα; Στη Κνωσό, την Αθήνα, τη Σπάρτη, το Βυζάντιο ή το 1821; Τι απέγινε αυτή η Ελλάδα, των μεγάλων έργων, των ενδόξων ανδρών; Και πώς φτάσαμε ως εδώ, τα ίδια τα μεγαλεία της την αποποίησαν; Η σημερινή κρίση έχει να κάνει με την ταυτότητά μας;

Αν πιστεύουμε τον Γάλλο φιλόσοφο Ernest Renan (1), το παρελθόν αποτελεί αναγκαίο κεφάλαιο θεμελίωσης ενός έθνους. Όμως δεν φτάνει. Όπως δεν φτάνουν και η γλώσσα, οι συνήθειες, το κλίμα κ.λπ. Όλα αυτά αποτελούν αναγκαίες συνθήκες ύπαρξης ενός λαού, αλλά χρειάζεται να συμπληρώνονται με κάτι παραπάνω. Τη διαχρονική συναίνεση και την καθαρή επιθυμία της συλλογικής ζωής. Οι Γερμανοί είναι Σλάβοι, Κέλτες, Γότθοι, Βάνδαλοι κ.λπ. Στην Ελβετία μιλιούνται 3 γλώσσες. Όμως αυτά τα μωσαϊκά δεν τους εμπόδισαν να υπάρχουν. Ένα έθνος δεν είναι προϊόν της στιγμής, αλλά το αποτέλεσμα μακροχρόνιων συλλογικών προσπαθειών, θυσιών και αφοσίωσης, μια συνεχής χωρίς τέλος επιβεβαίωση αυτής καθ' αυτής της ζωής. Ο Benjamin Disraeli (2) λέει ότι «ένα έθνος δημιουργείται σταδιακά κάτω από ποικίλες επιρροές, όπως τα έθιμα, τα γεγονότα, το έδαφος...». Όμως παράλληλα είναι και η μαζική αλληλεγγύη που αναδύεται μέσα από το συναίσθημα όλων αυτών που πράξαμε στο παρελθόν, αλλά και την επιθυμία να πράξουμε καινούργια, λέει ο Renan. Το έθνος αποτελεί τον συνδυασμό κρίκο του παρελθόντος,

του παρόντος και του μέλλοντος. Στο παρελθόν βρίσκονται οι μεγάλες στιγμές, οι εθνικές συμφορές και τα λάθη. Στο παρόν θεμελιώνεται το πρόγραμμα που πρέπει να υλοποιηθεί από όλους στο μέλλον. Η ύπαρξη προγράμματος δημιουργεί νέο συλλογικό καθήκον, απαιτεί κοινές δεσμεύσεις. Αυτός «ο κρίκος» είναι κατά τη γνώμη μου ένα πρώτο αδύναμο σημείο των τελευταίων χρόνων. Ποτέ πριν η Ελλάδα δεν έζησε το παρόν τόσο έντονα όσο σήμερα. Αγνοώντας το παρελθόν. Αλλά και αδιαφορώντας προκλητικά για το τι αφήνει στους επόμενους. Όχι μόνο τα χρέη, αλλά και το περιβάλλον, η παιδεία, η κουλτούρα, η συμπεριφορά, η διατροφή...

Ο Renan, εμβαθύνοντας παραπέρα, επιμένει: «Μια συνένωση ανθρώπων με αγνό πνεύμα και αθώα καρδιά δημιουργεί μια ηθική συνείδηση που λέγεται έθνος. Όσο αυτή η συνείδηση μπορεί και αποδεικνύει τη δύναμή της μέσα από τις θυσίες που απαιτεί η αποκήρυξη του ατομικού συμφέροντος εν ονόματι του συλλογικού, τότε συνεχίζει να είναι νόμιμη, να έχει το δικαίωμα να υπάρχει [...]»

Αυτή η «δύναμη της συνείδησης» είναι ένα άλλο αδύναμο σημείο. Η Ελλάδα, όταν είχε ισχυρή συνείδηση, δεν έκανε συναγωγές, δεν έκανε εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας και φα-

νατισμού. Γιατί ο νους της ήταν αλλού. Να φτιάχνει Παρθενώνες, να μεγαλουργεί. Δεν ανεχόταν τη δολιότητα. Τον απατεώνα τον καταδίκαιζε γραφοντας αιώνια το όνομά του στα μάρμαρα. Δεν είχε ξενοφοβία. Τον «βάρβαρο» τον νικούσε σαν εχθρό, τον αφομοίωνε σαν μετανάστη και τον εξημέρωνε σαν υπόδουλο. Όταν του άπλωνε το χέρι δεν ήταν για επαιτίες, αλλά για να τον χαιρετίσει σαν σύμμαχο. Όμως ο νεοελληνισμός πάσχει επίσης «στις θυσίες που απαιτεί η αποκήρυξη του ατομικού συμφέροντος εν ονόματι του συλλογικού». Η Ελλάδα έχει ήδη αρκετούς αγίους, σοφούς και ήρωες. Όχι ότι δεν χρειάζονται καινούργιοι, αλλά τέλος πάντων οι υπάρχοντες φτάνουν για να στηθεί μια ισχυρή ομάδα. Όμως παράλληλα χρειάζεται περισσότερο ανάγκη από ένα ομαδικό πνεύμα παρά από μεγάλες ιδέες, οι περισσότερες ήδη γνωστές και χιλιοδιατυπωμένες. Με ισορροπία στους ρόλους και σεβασμό στο σχέδιο. Στο τωρινό κοινωνικό παιχνίδι οι καλοί παίχτες είναι σε λάθος θέση ή στον πάγκο. Οι συντεχνίες, ο ατομικισμός, η δολιότητα, το ρουσφέτι «βάζοντας το χέρι» δημιουργούν απορίες και απογοήτευση στο πλήθος, η συλλογική ανασφάλεια ενδυναμώνεται.

Η νίκη είναι «στημένη». Όμως χρειάζεται και φαντασία. Δεν είναι μονάχα η έλλειψη ρεαλισμού, αλλά και η έλλειψη φαντασίας που εμποδίζουν την Ελλάδα να αγορευθεί. Όλα σήμερα φαντάζουν πεζά, χωρίς βάθος και όραμα. Αν προσαρμόσουμε στην περίπτωση τα λόγια του φιλόσοφου Paul Audi (3), η σύγχρονη Ελλάδα «έχει δυσκολία να γίνει αυτό που τη δημιούργησε: η συγκεκριμενοποίηση της φαντασίας της». Τα έργα τέχνης σαν προϊόντα φαντασίας δεν στέλνουν τον θεατή σε ανύπαρκτους κόσμους. Αντίθετα, όσο πιο μεγάλη είναι τόσο πιο κοντά βρίσκονται στην πραγματικότητα. Και τόσο περισσότερο ο καθένας αναγνωρίζει τον εαυτό του μέσα απ' αυτά. Ένα ελληνικό κράτος άξιο του πολιτισμού του δεν μπορεί να αποφεύγει ή να αγνοεί την πραγματικότητα, αλλά να είναι η απτή απόδειξη του παραδόξου που θέλει το ψέμα να επικυρώνεται από τη σφραγίδα της αλήθειας. Και ο σύγχρονος ελληνισμός σαν «προϊόν φαντασίας» μπορεί να αποτελέσει ένα νέο «πραγματικό κόσμο». Αρκεί όπως και πριν έτσι και τώρα να υπάρξει συλλογική θέληση.

1. Ernest Renan, «Τι είναι έθνος;» Ιστορική ομιλία στη Σορβόνη της 11ης Μαρτίου 1882 μετά την πολεμική αποτυχία των Γάλλων να αποσπάσουν την Αλσατία από τους Γερμανούς.

2. Benjamin Disraeli, *The Spirit of Wiggism*, 1836.

3. Paul Audi, *L' Europe et son fantome*, 2003.

* Καθηγητής πανεπιστημίου στο Παρίσι, yannis@lri.fr

Τελευταία αναμέτρηση πριν από τις προεδρικές

Της **ΗΡΑΣ ΦΕΛΟΥΚΑΤΖΗ**

Σε προεκλογικό κλίμα έρχεται η Γαλλία, με την επίσημη παρουσίαση από τα κόμματα των ψηφοδελτίων τους για τις περιφερειακές εκλογές, που θα γίνουν σε δύο γύρους, στις 14 και στις 21 Μαρτίου.

Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν πως η αριστερά ξεκινάει με ευνοϊκές προοπτικές την εκστρατεία της. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο TNS, η συνολική καταμέτρηση προθέσεως ψήφου δείχνει ότι η αριστερά στο σύνολό της θα αποσπάσει στον πρώτο γύρο πλατιά νίκη. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης κατεβαίνουν στην τελευταία αυτή πριν από τις προεδρικές εκλογές του 2012 αναμέτρηση ανε-

ξάρτητα στον πρώτο γύρο, με στόχο να μετρήσουν την εκλογική τους δύναμη για να διαπραγματευθούν τις μελλοντικές τους βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συμμαχίες.

Εξι εβδομάδες πριν από τις περιφερειακές εκλογές, οι δημοσκοπήσεις τοποθετούν το Σοσιαλιστικό Κόμμα σε ποσοστό 28%, τους οικονομολόγους στο 13%, το «Μέτωπο της αριστεράς» (συμμαχία του Κ.Κ. και του «Κόμματος της Αριστεράς» του Μελανσόν) στο 6% και σχεδόν ισοπαλία στα κόμματα της άκρας αριστεράς, «Νέο αντικαπιταλιστικό Μέτωπο» 3,5%, «Εργατικός Αγώνας» 3%. Συνολικά, η αριστερά φτάνει σε ποσοστό 53,5%, ενώ συνολικά η πρόθεση ψή-

φου για την κυβερνητική παράταξη, την ακροδεξιά και ανεξάρτητους συντηρητικούς υποψηφίους τοποθετείται στο 39%.

Μια πλατιά νίκη της αριστεράς, τον Μάρτιο, θα επιβεβαίωνε το κλίμα δυσφορίας και αποδοκιμασίας που εκδηλώνεται στις έρευνες κοινής γνώμης. Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι η εμπιστοσύνη προς τον Σαρκοζί έπεσε στο 31%. Ποσοστό 65% των Γάλλων δηλώνουν ότι δεν εμπιστεύονται τον πρόεδρο για να επιλύσει τα προβλήματά τους. Τα ΜΜΕ επισημαίνουν μια «καμπή» στη θητεία του και οι αναλυτές τονίζουν πως απέναντι στις εξαγγελίες και στις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης επικρατεί σκεπτικισμός.

Σ' αυτή την εποχή της κατήφειας και της οικονομικής κρίσης, αντιπερισπασμός είναι οι ευνοϊκές για την αριστερά προοπτικές που διαφαίνονται στις δημοσκοπήσεις. Η εικόνα της Σοσιαλιστικής ηγέτιδας Μαρτίν Ομπρι έχει αναβαθμιστεί και το προεδρικό της προφίλ ενδυναμώνεται. Αλλά η φημολογία για ενδεχόμενη προεδρική υποψηφιότητα του Ντομινίκ Στρος Καν στις προεδρικές εκλογές εντείνεται. Καλλιεργείται άλλωστε και από το περιβάλλον του. Για πρώτη φορά δημοσκόπηση του Ινστιτούτου CSA δείχνει ότι το 2012 η εναλλαγή εξουσίας είναι δυνατή. Αν ο Στρος Καν αντιπαρατεθεί στον δεύτερο γύρο στον Σαρκοζί, είναι σε θέση να τον νικήσει με

52% έναντι 48%.

Μία άλλη ενδιαφέρουσα πρόβλεψη είναι ότι η δημοτικότητα του πρώην πρωθυπουργού Ντομινίκ ντε Βιλπέν έφτασε από 8% στο 10%, μετά την αθώωσή του για την υπόθεση Clearstream και το ηλεκτροσόκ της εισαγγελικής έφεσης που τον εμπλέκει σε νέα δίκη. Παρά τα εμπόδια, ο Βιλπέν φαίνεται απτόητος, αποφασισμένος να «πάρει ύψος» και να ενσαρκώσει έναν πολιτικό ρόλο. Αν έθετε προεδρική υποψηφιότητα θα μπορούσε να πάρει τη ρεβάνς από τον αιώνιο πολιτικό του αντίπαλο Σαρκοζί, προκαλώντας διασκορπισμό ψήφων στην κεντροδεξιά προς όφελος της Αριστεράς.